

Kako živeti zdaj in za prihodnost?

Futurizmi: Una Bauer: Kar je pomembno: Skupna naloga; Tatiana Kocmur: Nira; Olja Grubić: Nam v slast. Maska Ljubljana, koprodukcija Gledališče Glej, Olja Grubić: koprodukcija Via Negativa, 1., 2. in 3. 6. 2025.

Kako lahko sooblikujemo skupno prihodnost – vzpostavljamo kontekste za kolektivno zamišljanje prihodnosti v preseganju kapitalističnih mehanizmov izčrpavanja in izkoriščanja ter za preizkušanje modelov v udejanjanju alternativnih realnosti?

Vprašanja, ki pripadajo zdajšnjemu trenutku in odmevajo v negotovosti nestabilnega okolja, s kratkoročnim in ozkoglednim razreševanjem kriz, usmerjenim v ohranjanje obstoječega sistema, se (pre)redko, a vendarle, pojavijo tudi v smelo zastavljenih konceptualnih izhodiščih umetniških sfer. Skorajda vzporedno, tik preden se je odprl letošnji 36. grafični bienale Ljubljana (MGLC), ki ga je umetniška vodja **Chus Martínez** z naslovom *Orakelj: O domišljiji in svobodi* opredelila kot kraj, kjer se srečamo s prihodnostjo, kot območje rezoniranja o tem, kam gremo, preizkušanja domišljije in svobode, da bi obnovili zaupanje v solidarnost in ustvarili skupno dobro, je s podobnimi izhodišči v Gledališču Glej potekal performativni del Maskinega cikla Futurizmi, ki sta ga kuratoriki **Alja Lobnik** in **Jasmina Založnik** zastavili z deli **Une Bauer**, **Tatiane Kocmur** in **Olje Grubić**.

Cikel dogodkov Futurizmi je bil napovedan s citatom pisateljice spekulativne fikcije in znanstvene fantastike **Ursule K. Le Guin** »*Mislím, da moramo imeti svobodo, da ustvarimo nove načine razmišljanja o svetu, nove zgodbe, nove jezike, nove odnose*« in je v svojem performativnem ter diskurzivnem delu (slednjega je z dvema predavanjema kuriral **Rok Kranjc**) ponudil prostor prav tej svobodi premišljevanja in performiranja, orodjem participativnih eksperimentalnih prostorov skupnosti, spekulativne fikcije in družabnih iger, ter s tem ustvarjanju zarez v trenutno realnost z novimi premisleki in izkustvi. Futurizmi se ob tem umeščajo v kontinuiteto Maskinih raziskovalnih projektov, med drugim koncepta jugofuturizma in cikla YUFU (s temami neoliberalne alternative, kot so odrast, ekofeminizem, politike skrbi, medvrstna pravičnost, solidarnost) ter interdisciplinarne platforme *Prihodnost 14b* s performativnimi manifestacijami, eksperimenti in intervencijami za preizkušanje možnih manifestacij prihodnosti.

Če se še nekoliko ozrem po obdelavi vprašanj prihodnosti izven Futurizmov, naj omenim zanimivo vzporednico med kratkim znanstvenofantastičnim filmom **Gabi Dao** *Sladka kri v stoječih vodah*, za katerega je umetnica na 36. grafičnem bienalu prejela nagrado za raziskovalno rezidenco, in filmom *The Feast (Gostija)* **Alicje Rogalske**, predstavljenem na njenem predavanju *Kolaborativna umetnost in postkapitalistična spekulacija* v okviru diskurzivnega dela Futurizmov. Oba se umeščata v fiktivno situacijo prihodnosti po uničenju Zemlje in v tej utelesita spekulativne oblike življenja ne-več ljudi (v prvem so to humanoidni hibridi med človekom in komarjem, v drugem ljudje, ki z lastnim metabolizmom proizvajajo za življenje potrebno energijo). Ti se spominjajo življenja na Zemlji in se skušajo prilagoditi novemu svetu, pri čemer se prek zavedanja ali refleksije vsega tistega, kar je Zemljo pognalo v propad, postavlja vprašanje, kako živeti zdaj, v novi realnosti, oblikovati sorodstvene vezi v nekonvencionalnih, nenormativnih vlogah in opraviiti s kolonialističnimi ter kapitalističnimi praksami. Kaj je dom in družina, ko dekle na novem planetu pod varstvom Angela pričakuje rojstvo novega, le polčloveškega bitja, sprašuje Gabi Dao, medtem ko bitja prihodnosti iz *Gostije* Alicje Rogalske raziskujejo bližino in možnosti združevanja na obredni večerji, kjer okušajo nafto, litij, uran in druge rude ter surovine, ki so poganjale (oziroma poganjajo) podivjano ekonomijo ekstraktivizma, in v nazdravnih govorih afirmirajo žalovanje, dekolonizacijo, redistribucijo in aktivizem. Te pripovedi prelamljajo z vsiljenimi pripovedmi obstoječega družbenega režima podobno, kot recimo **Constance Debré, Édouard Louis** ali **Paul B. Preciado** v literarni avtofikciji popisujejo in performirajo načine, kako se izumiti na novo, ter lastno zgodbo vzpostavljajo kot kolektivno snov, le da je strategija v prvem primeru poetična umestitev v fantastično preobrazbo okolja, v drugem pa radikalnost analize in surova neposrednost jezika.

» **V TEM SMISLU SO FUTURIZMI
KONSTRUKTIVNO NAKAZALI TUDI TO, DA NOVI
NAČINI RAZMIŠLJANJA O SVETU NISO LE
IDEJE O PRIHODNOSTI, TEMVEČ NAČINI
ŽIVLJENJA, ODNOSI IN ZGODBE, KI JIH
PLETEMO ZDAJ.** «

Tatiana Kocmur: Nira

V horizontu spekulativne fantastične distance, ki nas postavi v nenavaden položaj sanjskega, nadrealnega ambienta in vzpostavlja okvire za premišljevanje odnosov, deluje tudi performans **Tatiane Kocmur Nira**. Niraje ime ene od umetnih inteligenc, s katerimi se je umetnica pogovarjala v procesu dela, njihove izjave in izjave ljudi pa spletla v večglasni monolog o tem, kaj je družina. Tatiana Kocmur, »oblečena« v prozorni tekoči lateks, ki daje vtis druge kože, a deloma transformira telesno površino, s črnim trakom čez intimne predele, s stopali, prilepljenimi na podstavek betonskih »čevljev« z visoko platformo (z asociacijo na kip), ta androgina hibridna figura s cevkami, pritrjenimi na vrat kot navidezni prenašalci njenega glasu v zvočnike, poraja občutek, da pred nami stoji android (vizualna intervencija in oblikovanje **naash.x**), tudi z deloma transformiranim glasom in tistim strogim, minimalnim premikanjem, kakor ga njena pozicija omogoča. S telefona, prilepljenega na roki, in z računalnika pred seboj jemlje informacije oziroma se uči – bere definicije, brska po podatkih, opisih, razlagah, mnenjih in različnih razumevanjih družine, ljubezni, združevanja ljudi, bližine, skrbi ipd. – ter prek tega oblikuje in vzpostavlja samo/samega sebe. Ko Tatiana Kocmur pozunanji postopek učenja umetne inteligence, deloma tudi način (otrokovega) spoznavanja in učenja o našem svetu, s svojo materialno utelesitvijo figure umetne inteligence, s to nenavadno in sugestivno telesno prezenco (sicer značilno kvaliteto umetnice, ki je tudi magistrirala z delom *Telesna instalacija – med performansom in objektom*), izoblikuje usodno podobo tega, kaj s svojim dojetanjem in delovanjem predajamo naslednjim generacijam ali kaj in kako učimo zavest prihodnosti, ki reže prav v naš sedanji »kaj in kako«. Pojmi, ki jih preiskuje, in razumevanje, ki ga zasleduje, razširjajo obliko konvencionalne družine, vpisane v celice človeškega ustroja, ki se zdi nezadostna tej identiteti brez vrojenih bioloških, ideoloških, ekonomskih in političnih mehanizmov, vezanih na obstoj družine. Med obstoječimi vzorci, a tudi izza prilepljenih identitet, v drugačni senzibilnosti sobivanja in bližine, išče, kaj nas povezuje in priteguje v skupnost, kaj je tisto, kar bi lahko oblikovalo naše (sorodstvene) vezi v prihodnosti; paradoksalno – kam nas kliče naša človeškost. Zato je *Nira*, čeprav ne razvije celotnega potenciala na ravni vsebinskega materiala, tehtna gesta performativnega rizika, ki telo zastavi kot medij in sporočilo, ter pomenljivega avtorskega premisleka, ki odpira vezi med tem, kar je, in kar bi lahko bilo.

Olja Grubić: Nam v slast

Performativno dejanje *Nam v slast* **Olje Grubić** v popolnoma drugačnem vzdušju materializira vprašanje, kaj gradimo skupaj in kako, hkrati pa odpre tudi vprašanje udeležnosti posameznika v skupnem. Lahko bi rekli, da Olja Grubić s soavtoricama in soizvajalkama **Anito Wach** ter **Nino Goropečnik** zasnujenekakšno performativno instalacijo za skupno uporabo. S »piknik keksi«, tistimi pravokotnimi univerzalnimi piškoti, ki smo jih grizljali že v socializmu, in čokoladnim namazom ustvarjajo hišice ter gradijo mesto na veliki mizi sredi odra. Z rozinami, suhimi brusnicami, zdrobljenimi oreščki in podobnim oblikujejo potke in ulice, s pistacijami kose zelenja, dvorišča zasedejo male piškotne živalce in sneg sladkorja v prahu dodaja piko na i romantični idili. Nastajajoči slaščičarski zemljevid zaznamujejo stalni elementi dela Olje Grubić: hrana kot močan simbol in enostavno, a pomenljivo dejanje z izrazito vizualno komponento ter trajanjem, v okviru katerega to dejanje široko razprostira svoje asociativne in pomenske mreže v prepletu zasebnega in družbenega. Humorna lahkotnost nas spomni na otroštvo, božične hišice iz medenjakov, *Janka in Metko*. Domačnost družinskega se prepleta z nenehnim delom in preide v surovo polje javnega in političnega. Maketa ličnega mesteca se očitno širi brez urbanističnega načrta, nagnetenost je vse večja, hiše in travnike zamenjajo bloki in v njihovi senci raste mesto, pa čeprav v degradirano urbano džunglo ter socialno razslojevanje. Pridni še kar delajo. In neko življenje, nek svet, neka zgodovina se odvija, medtem ko delamo, kar delamo. Ko gonimo naprej, kaj porušimo in uničimo ter postavimo novo, drugače. Ta vrtiljak razvoja in propada, stalni tok sprememb, ustvarjalke pospremi s spreminjajočimi se napisi na šolski tabli – s preprostimi in učinkovitimi gesli, ki učinkujejo tako v zavezi parole kot z ironičnostjo komentarja (z vselej isto začetno besedo; denimo *Make yourself busy / yourself comfortable / progress / it work / history / new start / team / friends*). Enako velja za glasbeno podlago, ki utripa v himničnem slavljenju skupnega, skupnosti, množice, države. V performansu Olje Grubić konkretno, vsakdanje opravilo, ki v realnem pripada zasebni sferi, odpre široko polje družbenih in političnih razmerij ter zaznamuje obrise družbene in celo zgodovinske, civilizacijske metafore. A navsezadnje bi ta lahko izzvenela le v nonšalantnem opazovanju in prepoznavi, če ne bi te sicer lucidne, a za gledalca vendarle nekoliko neobvezujoče analize dopolnil hudomušen preobrat, ki navidezno lahkotnost upravljanja prenese v enako pomenljivo lahkotnost vključenosti prisotnih, pa naj jo merimo po apetitu sladkosnedca, družabnega tipa sodelujočega ali angažiranega zagovornika participacije v skupnem ali pa, ne nazadnje, umikajočega se, pasivnega člana (gledališke) družbe.

Una Bauer: *Kar je pomembno: Skupna naloga*

Una Bauer, raziskovalka performansa, plesa in gledališča, piska, docentka na Akademiji dramske umetnosti v Zagrebu in skupinska terapevtka, je performativni sklop *Futurizmov* uvedla s performativnim predavanjem *Kar je pomembno: Skupna naloga*. Njen projekt, ki ga – izhajajoč iz njenega delovanja na obeh področjih (uprizoritvenem in terapevtskem) – vodi zanimanje za načine organiziranja, ki so tako intimni kot politični, je širši od samega performativnega predavanja, ki se je bolj ali manj izvršilo kot idejna in kontekstualna predstavitev tistega, kar je sicer bistveni del njenega predloga – srečanj, kjer se udeleženci v majhnih skupinah od pet do osem oseb pogovarjajo ob izbranem umetniškem artefaktu (filmu, performansu, besedilu ipd.), ne da bi ga analizirali, temveč da videno ali prebrano vzamejo kot snov ali zgolj izhodišče za pogovor, kakršnega si udeleženci sami želijo, ga potrebujejo in se jim zdi smiseln. Una Bauer si ta srečanja - pogovore zamisli kot neke vrste ljudske klube in v primerjavi z reparativnim branjem, kot ga opredeli **Eve Kosofsky Sedgwick**, kot način osebne povezanosti z obravnavanim delom – tisto, kar se nas dotakne, se naseli v bližini naših lastnih občutkov, občutljivosti in vprašanj – ter z drugimi. Model tovrstne izmenjave brez posebnih pravil, v rahli formalni strukturi, umesti v okvir socioloških študij o intimnosti in čustvenem življenju, med čustveno privatizacijo in krčenje družbenega življenja, v katerem se povezujemo predvsem z ljudmi v ožjih prijateljskih, interesnih ali identitetnih krogih, na eni ter racionalizirano in proceduralizirano zasebno sfero na drugi strani, ki osebne meje in avtonomijo postavlja pred pristne čustvene odnose, intimnost in vzajemno povezanost. Te pogovore razume kot varni prostor podpornih socialnih struktur za grajenje odnosov, za čustveno in intelektualno izmenjavo med različnimi posamezniki in njihovimi interesi, ki upošteva, da čustveno življenje in osebne izkušnje prehajajo med zasebnim in javnim ter da v sebi nosijo tako druž(a)b(e)no kot politično moč.

Performativno predavanje Une Bauer je izvedbeno vzpostavljeno kot daritev z domačim oltarjem po zgledu tradicionalnega mehiškega praznovanja (ofrenda), kar sicer samo po sebi ni razvidno, a avtorica pojasni ob koncu predavanja. V izvedbi tekstovno gostega predavanja sicer sam predlog srečanj - pogovorov ne dobi polne razsežnosti, tako kot je nekoliko skopo v predstavitev vključenih tudi tistih pet srečanj, ki so se odvila na njeno iniciacijo, v povezavi s temo futurizma in z naknadnim prispevanjem kratke zapisane refleksije izkušnje vseh udeležениh. Verjetno srečanja res zaznamuje kompleksnejša in interna realnost, ki je pripadala predvsem posamezni skupini in avtorici skozi zapise ni mogla postati dostopna, kot reflektira, a kot udeleženka enega od teh sem se ob predstavitvi lahko vračala tudi k lastni izkušnji in vsem, kar takšna srečanja prinašajo. Verjetno bi bilo to osebno izkustvo srečanja še polnejše, če bi imeli vpogled v avtoričin namen oziroma interes, ki je v napotkih za pogovor umanjkal zaradi zelene usmeritve v prosto debato glede na interese udeležencev; s tem, ko je osnovni kontekst predloga ostal nerazkrit, smo bili tudi na srečanju - pogovoru prisotni na različne načine. Pa vendar so ta srečanja doživeti »test«, kako heterogena skupina brez vnaprej danega skupnega cilja, le s poroznim okvirom izhodiščnega gradiva, oblikuje osebne relacije in skupno, ne zgolj na ravni generalnega koncepta, temveč iz konkretne vsebine in v praktični dejanskosti, kjer se je treba lotiti tudi razlik in mest, ki lomijo skupinske vezi, ter ne zgolj na ravni umetniškega, ki materijo vselej nekoliko premakne v fikcijo, utopijo in začasnost, temveč z realno osebno zavezano vpletenostjo.

» **MORDA MORAMO SPREJETI, DA NE GRE ZA
ODKRIVANJE IN PRIČAKOVANJE DOLOČENIH –
NOVIH IN IZJEMNIH – REŠITEV ALI DA
KONCEPTUALNA MOČ POSAMEZNIH
PREDLOGOV NI V TEM, KAJ (PRESEŽNEGA)
NAM PONUJAJO V RAZMISLEK, TEMVEČ KAKO
NAS VPLETEJO, SE NAS DOTAKNEJO IN
RESONIRAJO V NAS – TER KAKO SE MI SAMI
PUSTIMO DOTAKNITI.** «

Zaključek

Razmišljanje o alternativah prihodnosti in preigravanja možnih scenarijev, zamišljene ali začasne soustvarjane prihodnosti se nam lahko danes, ko v prihodnost ne gledamo več z (za)upanjem in so pojmi napredek, priložnosti in pričakovanje (gradnje) boljšega sveta postali ostaline preteklih ideologij, prihodnost pa se nam v deziluzirani zavesti kaže s strašljivimi distopičnimi obrisi, zazdijo kot »kolektivne akcije nenehne masturbacije«, če si izposodim izraz s seznama tem, ki ga je Una Bauer pripravila iz zapisanih refleksij po izvedenih srečanjih - pogovorih. Pa vendar je pomembno, da presežemo kratkoročno razmišljanje z dolgoročno perspektivo, z upoštevanjem širših vplivov in vizijo, kot jo zaobjema pojem katedralnega razmišljanja, izhajajoč iz dela srednjeveških arhitektov in graditeljev velikih katedral, ki nikoli niso doživeli realizacije svojih dolgotrajnih projektov, temveč so jih načrtovali za prihodnje generacije.

Morda moramo sprejeti, da ne gre za odkrivanje in pričakovanje določenih – novih in izjemnih – rešitev ali da konceptualna moč posameznih predlogov ni v tem, kaj (presežnega) nam ponujajo v razmislek, temveč kako nas vpletejo, se nas dotaknejo in resonirajo v nas – ter kako se mi sami pustimo dotakniti. Pri Tatiani Kocmur afektivna moč vznikla iz performativne prisotnosti njene nenavadne futuristične, nepovsem človeške podobe, ki se giblje na polju inherentnih potreb in vzgibov človeškega. Predlog srečanj - pogovorov Une Bauer udeležene zares, v realnem in osebnem, vplete v postajajoče skupno, v bližine, težave in ambivalence tega. Performans Olje Grubić pa nas lahko med drugim spomni tudi na to, da včasih – čeprav se nam zdi, da neka situacija »ni dovolj resna in zares« ali nam zaradi kakršnega koli drugega razloga ni do sodelovanja – ne gre le za iskanje smisla in pomena, ampak tudi ali predvsem za prilastitev in iznajdevanje užitka v povezovanju, zavezništvi in družbenosti skupnega življenja. V tem smislu so Futurizmi konstruktivno nakazali tudi to, da novi načini razmišljanja o svetu niso le ideje o prihodnosti, temveč načini življenja, odnosi in zgodbe, ki jih pletemo zdaj. Niti niso nekaj izjemnega, temveč vsakdanji načini, kako se združujemo in kako smo skupaj. Prihodnost je v konkretni sedanosti, saj le zgodbe, ki jih živimo, oblikujejo tisto, kar je možno, in morebiti preoblikujejo tisto, kar je verjetno in kar bo prišlo.